

Obesitas, een zorg voor scholen?

In 2015 had 50% van de volwassenen overgewicht (BMI > 25); van hen was ruim 13% obese (BMI > 30). Wie denkt dat alleen volwassenen te zwaar zijn, komt bedrogen uit. In hetzelfde jaar had 12% van de kinderen tussen 4 en 20 jaar oud namelijk overgewicht; van deze kinderen was bij 3% al sprake van obesitas.¹ Dit zijn schokkende cijfers. Chirurgen, gespecialiseerd in maagverkleiningsoperaties, sloegen in de Volkskrant van 14 oktober 2016 alarm. Zij meldden de toeloop van patiënten niet meer aan te kunnen en noemden de obesitas-epidemie één van de grootste bedreigingen van onze gezondheid.

Aangezien de basis voor een goede gezondheid wordt gelegd in de kindertijd is er begrijpelijkerwijs ook aandacht voor gezondheid in het onderwijs. De laatste jaren is er de 'Gezonde School', een samenwerking tussen de Ministeries van VWS en OCW, de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad, RIVM Centrum Gezond Leven, GGD GHOR Nederland en andere organisaties.² Scholen kunnen – met externe financiering en begeleiding – het vignet 'Gezonde School' behalen, door zich in te spannen op specifieke thema's, zoals voeding; bewegen en sport; roken-, alcohol- en drugspreventie; relaties en seksualiteit; fysieke veiligheid, et cetera. Per thema gelden vier pijlers waaraan moet worden voldaan: signaleren, beleid, educatie en omgeving. Een 'gezonde' po-school hanteert bijvoorbeeld een beleid om een gezonde pauzehap, gezonde lunch, gezond drinken en gezonde traktaties te garanderen. Een 'gezonde' vo-school heeft bijvoorbeeld een kantine die minimaal voldoet aan het niveau Zilver van de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum.

Meedoen aan de 'Gezonde School' is vrijwillig. De vereisten waaraan wordt getoetst om het vignet te behalen, zijn (vooralsnog) niet neergelegd in de onderwijswetgeving, niet (expliciet) in de kerndoelen³, en worden (dus) niet door de inspectie getoetst. De vraag is echter of deze verwijzing naar publiekrechtelijke regelgeving om te concluderen tot vrijwilligheid, afdoende is. Scholen hebben immers niet alleen publiekrechtelijke verplichtingen, maar ook een civielrechtelijke zorgplicht voor de leerlingen die aan hun zorg zijn toevertrouwd en onder hun toezicht staan. Deze zorgplicht betreft niet alleen de kwaliteit van het onderwijs, maar ook de gezondheid en de veiligheid van de leerlingen⁴, en moet overigens niet worden verward met de onderwijsrechtelijke zorgplicht uit de Wet passend onderwijs.

De civielrechtelijke zorgplicht geldt in de privaatrechtelijke rechtsverhouding tussen school en ouders/leerlingen/deelnemers/et cetera; de overheid staat hierbuiten. De grondslag van deze zorgplicht als het gaat om minderjarige leerlingen, ligt in het beginsel 'in loco parentis' dat letterlijk 'in de plaats van de ouders' betekent. Met de inschrijving van een kind op een school dragen de ouders de op hen rustende zorg voor hun kind deels over aan de school, die alsdan in loco parentis optreedt. De (sanctie op schending van de) zorgplicht

wordt van oudsher gebaseerd op de onrechtmatige daad (art. 6:162 BW), meer specifiek op de zogenoemde algemene zorgvuldigheidsnorm: 'een doen of nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt'.

De zorgplicht is daarmee een volledig 'open norm', die in elke situatie opnieuw afzonderlijk moet worden vastgesteld en ingevuld. Op individueel niveau houdt een docent wiskunde in zijn klas bijvoorbeeld anders toezicht dan een docent lichamelijke opvoeding die in de gymzaal een activiteit trampolinespringen aanbiedt. Op schoolniveau hanteert een cluster 4-school een veel uitgebreider en strikter veiligheidsbeleid dan een stedelijk gymnasium.

Als de zorgplicht van scholen wordt gezien in het licht van de huidige obesitas-problematiek, kan enerzijds worden vastgesteld dat de zorgplicht een open norm is die volgens vaste rechtspraak mede betrekking heeft op de gezondheid van haar leerlingen, en kan anderzijds de vraag worden opgeworpen of scholen zich derhalve niet behoren in te spannen als het gaat om deze problematiek? Deze inspanning kan zeer leidend zijn, waarbij een school zich actief inzet om overgewicht te voorkomen en daarbij ook de inzet van ouders en leerlingen vraagt, zoals bij de 'Gezonde School' het geval is. De inspanning kan ook lijdelijker zijn, waarbij een school passief ervoor zorgt dat zij in elk geval zelf niet bijdraagt aan het probleem van overgewicht, en dus ervoor zorgt – bijvoorbeeld – dat de leerlingen in haar gebouw geen ongezonde voeding kunnen kopen, maar die de overige verantwoordelijkheid volledig bij de ouders en leerlingen zelf laat liggen. Hoe ver reikt met andere woorden het beginsel *in loco parentis* in het onderwijs?

Vanuit maatschappelijk oogpunt en de wenselijkheid van het terugdringen van overgewicht bij kinderen, geef ik persoonlijk de voorkeur aan de eerstgenoemde (leidende) school. Vanuit juridisch oogpunt en indachtig de vraag naar de reikwijdte van de zorgplicht, zijn de inspanningen van de tweede (lijdelijke) school mijns inziens het minimum. De juridische vraag ligt vooralsnog op onontgonnen terrein, maar dat betekent niet dat de grondbewerking stil hoeft te liggen. Wie helpt ompspitten?

Brechtje Pajmans

Noten

1. <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/huidige-situatie#node-overgewicht-kinderen>.
2. Zie www.gezondeschool.nl.
3. De 'Gezonde School' past overigens wel bij de kerndoelen, zoals bij kerndoel 34 PO: 'de leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen'.
4. Zie voor het eerst: Rb. Alkmaar 19 augustus 1982 en 9 juni 1983, NJ 1984, 215 (Geervliet/Staat).